

Cercetările arheologice de la Cetatea Turnu

Cercetările arheologice începute la cetatea Turnu (Turnu Măgurele) în 1978 au fost continuate prin săpăturile efectuate în septembrie-octombrie 1979¹. Ele s-au concentrat asupra următoarelor obiective: adîncirea secțiunilor axiale est-vest, în vecinătatea turnului, pentru atingerea unei adîncimi mai mari decît cea la care s-a putut ajunge în 1978, prelungirea secțiunii II spre est cu 15 m, pînă dincolo de șanțul de apărare al fortificației și obținerea de date asupra intrării din partea de est a cetății (fig. 1).

Reluarea săpăturii în S II vest și S II est în vecinătatea turnului central (după desfacerea săpăturii din anul precedent pe o lungime de circa 3 m) a permis, datorită cotei mai scăzute a apelor Dunării, atingerea unei adîncimi cu circa 0,50 m mai mari decît cea la care săpătura fusese oprită, din cauza atingerii pinzei freatice, în 1978. S-a putut astfel constata că stratul de pămînt galben nisipos fără urme arheologice aflat dedesubtul unui strat gros de mortar în jurul turnului nu reprezintă solul viu, ci un strat de nivelare gros de 1,20—1,35 m. Sub acesta s-au mai descoperit urme de activitate constructivă. Ele constau, la vest de turn, dintr-un strat cu mortar și piatră spartă (incluzînd și o piatră cioplită), strat aflat în parte sub pinza de apă freatică. Aici s-a găsit și o mică bucată de lemn. La est de turn, sub stratul de nivelare, gros de 1,25 m constituit din pămînt galben nisipos, fără materiale arheologice, s-au găsit resturi discontinui de mortar; mai jos, un strat nu prea gros (mai puțin de 20 cm) de pămînt galben și, dedesubt, alt strat de piatră spartă și mortar, parțial sub pinza freatică. Și în acest an, apa a împiedicat continuarea săpăturilor, astfel încît nu se poate ști cu certitudine dacă stratul de mortar la care s-a ajuns corespunde nivelului de construcție al turnului central (fig. 2).

În secțiunea prin care s-a prelungit spre est S II-est din 1978, săpătura a străbătut, în dreptul șanțului de apărare, straturi care

corespund umplerii acestuia după dezafectarea fortificației și cuprind materiale tîrzii (sec. XVIII—XIX). Sînt straturi de pămînt cenușiu cu moloz, în ușoară pantă spre est, sub ele un strat gros cu pietre și moloz și dedesubt, umplutură cu mult moloz. Și aici apa a împiedicat atingerea unei adîncimi mai mari, de aproximativ 2,30 m sub suprafața actuală din zona respectivă. La exteriorul șanțului, stratigrafia este — pentru straturile inferioare — asemănătoare în linii mari cu cea din alte puncte sondate. La bază se succed straturi de pămînt gălbui: pămînt fără urme arheologice, pămînt gălbui nisipos, rar pigmentat cu cărbune, un strat subțire de mortar legat probabil de construcția zidului de contraescarpă, apoi mai multe straturi de nivelare cu pămînt gălbui nisipos cu puține urme arheologice, iar deasupra lor, straturi de pămînt gălbui-cenușiu pigmentat cu moloz. La adîncimea de circa 1,20 m s-au găsit, grupați, mai mulți bolovani mari. La suprafață se aflau straturi de pămînt cenușiu deschis (fig. 3).

Condițiile obiective nu au permis încă clarificarea deplină a tuturor problemelor ridicate de construirea turnului central. Lipsa oricăror materiale arheologice în straturile groase de pămînt galben de nivelare și faptul că materialele din nivelul corespunzător începutului folosirii fortificației sînt databile la sfîrșitul sec. XIV — începutul sec. XV îndreptătesc atribuirea cetății perioadei de la sfîrșitul sec. XIV. Dacă resturile de mortar și piatră găsite în 1979 la nivelul pinzei freatice se leagă de construcția turnului, se va ști cînd se va putea ajunge cu săpătura pînă la talpa fundației. Anumite indicii îndreptătesc presupunerea ridicării principalului element al fortificației pe un teren consolidat cu piloți de lemn, tehnică folosită în evul mediu în condiții asemănătoare. Ridicarea turnului a fost imediat urmată de o impresionată acțiune de nivelare cu straturi groase de pămînt galben acoperite de un

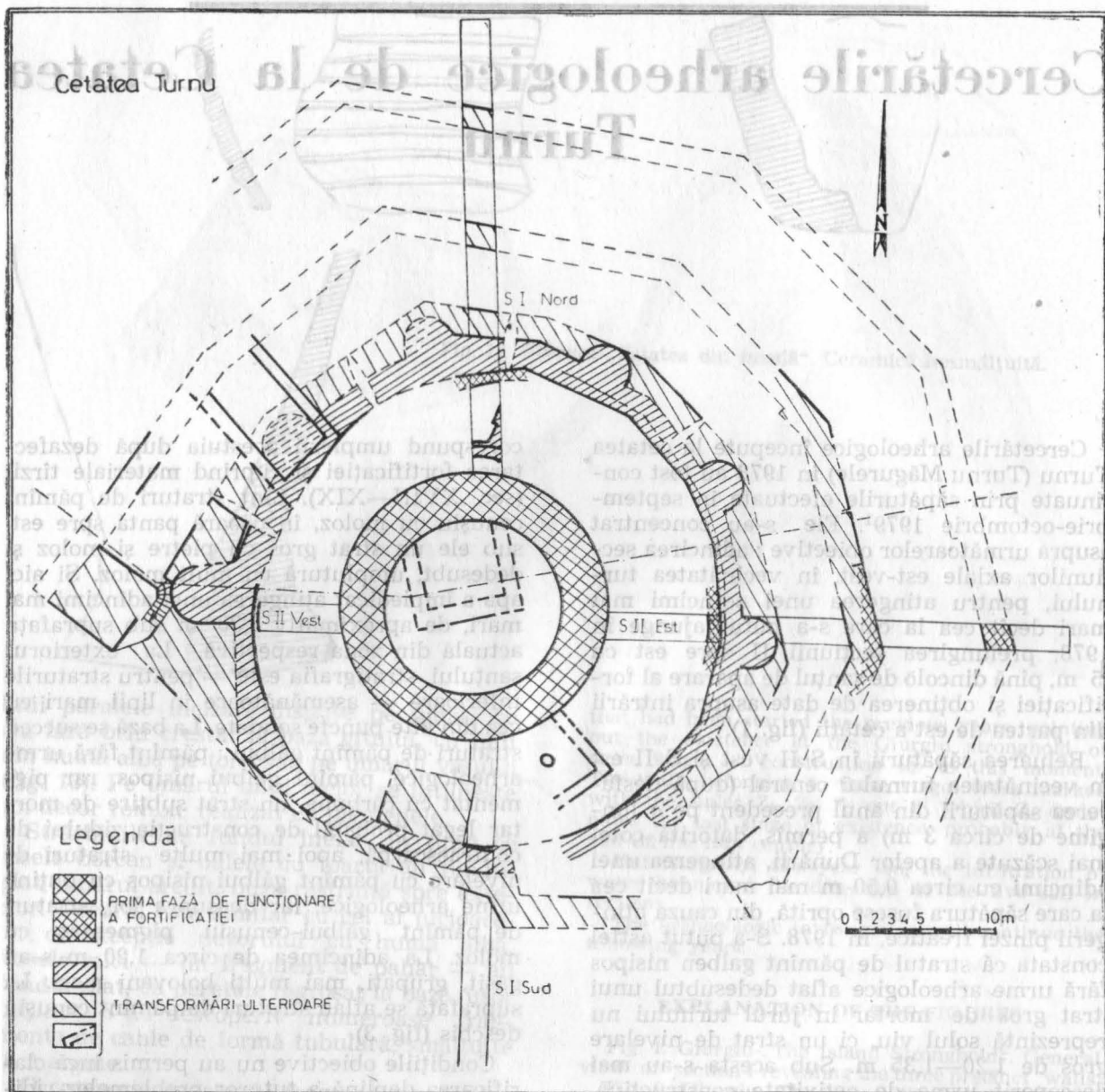

Fig. 1. Cetatea Turnu. Planul de ansamblu cu săpăturile din 1978 și 1979.

strat gros de mortar, acțiune impusă de particularitățile terenului inundabil.

Au fost obținute date privind amenajarea elementelor defensive exterioare din partea de est a cetății.

Șanțul de apărare era întărit de ziduri spre interior și exterior. În construcția zidului care mărginea șanțul spre interior s-au putut distinge două faze. În cea veche, corespunzătoare etapei inițiale de folosire a cetății, zidul avea o grosime de aproape 1,90 m. La refacere, grosimea lui pare a fi fost cu puțin mai mică. Lățimea șanțului depășea 6 metri. Adâncimea nu a putut fi determinată datorită atingerii pinzei freatice.

La exterior, șanțul era limitat de un zid de contraescarpă, construit din bolovani cio-

pliți legați cu mortar, gros de circa 1,50 m. Și acest zid datează din faza inițială de folosire a cetății; partea sa superioară, până la o cotă situată la aproape 1,40 m de actuala suprafață, pare a fi fost transformată ulterior. Spre exterior poate fi pus în legătură cu momentul construirii zidului de contraescarpă un strat de mortar având grosimea de 5—6 cm lângă zid și care se subțiază spre est pentru a se pierde la circa 3 m; acestuia i se suprapune un strat cu puține urme, databile la sfârșitul sec. XIV sau în sec. XV (fig. 4).

În apropierea zidului de contraescarpă, spre exterior, au fost descoperiți mai mulți pari groși de lemn, cu secțiunea rectangulară, măsurind aproximativ 10×19 cm. Ei erau bătuți în pământ unul lângă altul, înclinați,

Fig. 2. Cetatea Turnu, 1979. Partea inferioară a turnului central (S. II-est).

cu partea superioară, puțin ascuțită, mai apropiată de zid, la circa 0,50 m. Nivelul de la care acești pari au fost bătuți se află cu aproape 0,30 m sub nivelul stratului de mortar care poate corespunde construcției zidului de contraescarpă; momentul baterii parilor precede așadar momentul construcției zidu-

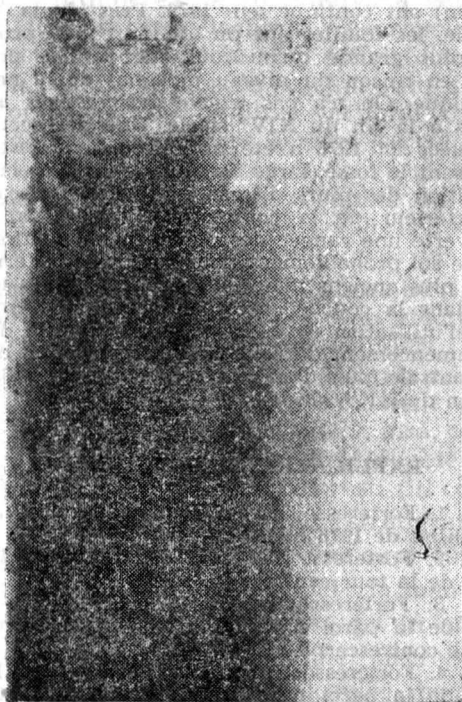

Fig. 3. Cetatea Turnu, 1979 S. II-est — profilul nordic al secțiunii la est de zidul de contraescarpă.

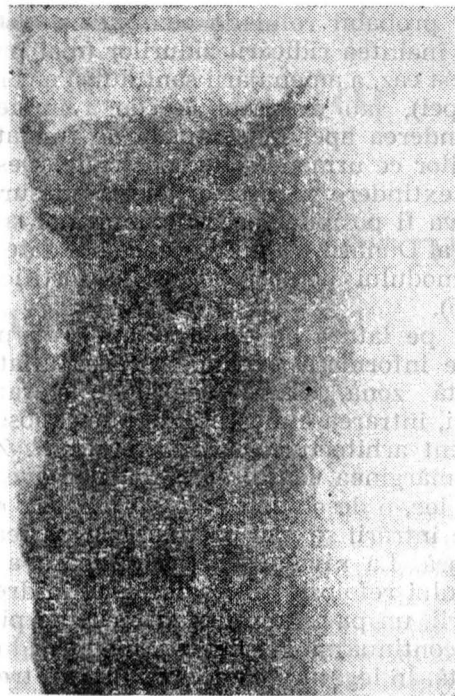

Fig. 4. Cetatea Turnu, 1979. S. II-est — detaliu din profilul nordic al secțiunii la est de zidul de contraescarpă.

lui. În privința rostului acestor pari, ținând seama de poziția lor, este greu de crezut că ar fi constituit un prim element de fortificare sau că ar reprezenta resturi ale unei fortificații mai vechi. Ei pot fi puși în legătură cu lucrările de construcție a fortificației,

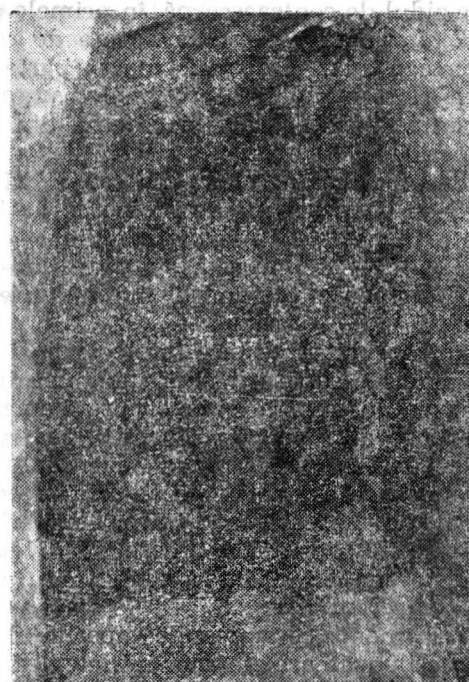

Fig. 5. Cetatea Turnu, 1979. Resturi de pari de lemn la exteriorul zidului de contraescarpă.

avind probabil rolul de consolidare a terenului înaintea ridicării zidurilor (mai precis, în acest caz, a amenajării șanțului și a contraescarpei), sau eventual cel de a împiedica pătrunderea apei în șanțurile de fundație a zidurilor ce urmau să fie construite. Desigur că o extindere a cercetărilor, în măsura în care va fi posibilă în cazul unui mai scăzut nivel al Dunării, va putea aduce noi date asupra modului de construcție a fortificației (fig. 5).

Tot pe latura de est a cetății s-au putut obține informații privind intrarea aflată în această zonă. Către șanțul de apărare al cetății, intrarea e marcată de binecunoscutul element arhitectural roman refolosit². Zidul care mărginea șanțul spre interior avea, în acest loc, o deschidere lată de 2,10 m; marginile intrării se mai păstrează în partea inferioară. La nivelul feței superioare a elementului refolosit ca prag se află, în dreptul intrării, un pavaj din lespezi mari de piatră, care continuă și în spațiul dinspre zidul de incintă. În legătură cu această intrare trebuie amintit că Evlia Celebi, care a trecut prin cetate pe la 1660, menționa: „În partea de răsărit, în fața unei porți mici de fier, se află un pod atârnat”³.

Materialele arheologice descoperite în 1979 la Turnu au fost puține. Cîteva fragmente ceramice databile la sfîrșitul sec. XIV — începutul sec. XV au fost găsite în vecinătatea turnului, în nivelul corespunzător primei etape de folosire a cetății. Cîteva fragmente puțin caracteristice dar care pot fi datate în aceeași perioadă s-au aflat și la exterior de zidul de contraescarpă, în primele depuneri ulterioare nivelărilor legate de construcția acestuia. Cea mai mare parte a materialelor descoperite provine din umplutura șanțului de apărare și datează din ultima perioadă de existență a cetății sau de după dezafectarea acesteia, din sec. XVIII—XIX. S-au găsit resturi de proiectile de fier databile în sec. XIX, bucăți de fier — în special cuie — în proastă stare de conservare, fragmente ceramice nesmălțuite și smălțuite.

Condițiile obiective au împiedicat și în 1979 adîncirea săpăturii pînă sub talpa fundației turnului central și celorlalte elemente componente ale cetății Turnu, pentru a rezolva definitiv problema eventualității vreunei etape de construcție anterioare perioadei medievale. Lipsa oricărui materiale arheologice în straturile groase de nivelare din jurul turnului și datarea la sfîrșitul sec. XIV — începutul sec. XV a celor mai vechi urme (fragmente ceramice) descoperite în nivele corespunzătoare etapelor inițiale de folosire a fortificației îndreptătesc atribuirea acestei perioade în care Țara Românească trebuia să facă față creșterii amenințării oto-

mane, la sfîrșitul sec. XIV. Elemente descoperite pentru prima oară în acest an arată că și la Turnu, ca și în cazul altor fortificații medievale construite pe un sol instabil sau în zone inundabile, a fost necesară o consolidare a terenului. Modul în care au fost folosite în acest scop elementele de lemn la Turnu este însă diferit față de alte locuri (de exemplu cetatea din sec. X de la Păcuilui lui Soare sau Cetatea Nouă a Romanului, din timpul lui Ștefan cel Mare), vădind anumite particularități specifice. Rămîne ca acestea și alte detalii privitoare la construcția fortificației să poată fi urmărite în condițiile unei mai mari scăderi a cotelor apelor Dunării și implicit a nivelului pînzei freatice care a îngreunat pînă în prezent cercetările.

NOTE

¹ Săpăturile au fost efectuate din fondurile Comitetului județean de cultură și educație socialistă Teleorman. Cercetările au fost conduse de Gh. I. Cantacuzino. Din partea OJPCN — Teleorman a participat la lucrări G. Gîscan.

² Gr. Florescu, *Cetatea Turnu (Turnu Măgurele)*, în „Revista Istorică Română”, XV, 1945, nr. IV, p. 44 și fig. 2.

³ *Călători străini despre țările române*, VI, p. 705.

LES FOUILLES ARCHÉOLOGIQUES À LA FORTERESSE TURNU (1979)

RÉSUMÉ

Les recherches archéologiques effectuées en 1978 à la forteresse Turnu (Turnu Măgurele, dép. Teleorman) ont continué en 1979. Près de la tour centrale, les fouilles ont pu atteindre une profondeur plus grande qu'au cours de l'année précédente, en raison du niveau plus bas de la nappe phréatique. On n'a pas trouvé des vestiges antérieurs à la fin du XIVe siècle. Une des sections pratiquées en 1978 a été prolongée vers l'est, en traversant le fossé, large de plus de 6 m, précisant la position des murs d'escarpe et de contrescarpe. À l'extérieur de la contrescarpe, à 0,50 m, fut découverte une rangée des pieux en bois, enfoncés dans le sol probablement pour renforcer le terrain.

Les plus anciens matériaux archéologiques trouvés dans la couche correspondant à la première phase d'utilisation de la forteresse permet de dater le commencement de celle-ci (la construction de la tour centrale, puis d'un mur d'enceinte et du fossé) à la fin du XIVe siècle.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Forteresse Turnu. Plan d'ensemble avec les fouilles de 1978 et 1979.

Fig. 2. Forteresse Turnu; 1979. La partie inférieure de la tour centrale (S. II-est).

Fig. 3. Forteresse Turnu, 1979. S. II-est — le profil de la paroi nord de la section, à l'est du mur de contrescarpe.

Fig. 4. Forteresse Turnu. S. II-est — détail du profil de la paroi nord de la section, à l'est du mur de contrescarpe.

Fig. 5. Forteresse Turnu, 1979. Des restes des pieux en bois à l'extérieur du mur de contrescarpe.